

Eftersatta och fattiga bostadsområden

Polisen i Sverige har sedan 2015 använt begreppet utsatta områden som syftar på ett geografiskt avgränsat område som kännetecknas av låg socioekonomisk status och kriminell påverkan på samhället. De utsatta områdena har polisen delat in i tre kategorier, nämligen utsatt område, riskområde samt särskilt utsatt område. Det är inte bara i Sverige som sådana här klassificeringar sker. Beteckningarna har lett till en omfattande debatt i många länder. Dels har det hävdats att begreppen kan verka stigmatiserande, och att det är bättre att tala om eftersatta områden. Dels är frågan hur vi ska komma till rätta med att stora grupper känner otrygghet och lever under otrygga och fattiga förhållanden i sitt bostadsområde.

I mars år ordnade Centralförbundet för Socialt Arbete (CSA) en digital konferens om problemen i bostadsområden i Sverige, med rubriken Eftersatta bostadsområden – glappet mellan myndigheternas åtgärder och frivilligorganisationernas insatser.

I denna avdelning av Socialmedicinsk tidskrift medverkar fyra av föreläsarna på konferensen och presenterar sammanfattningar av sina föreläsningar. Det handlar inte om några refereebedömda originalartiklar utan texterna kan ses som debattinslag, som bygger på beprövad erfarenhet och forskning.

Debatten både i Sverige och andra länder har, vad gäller de eftersatta bostadsområdena, i hög utsträckning handlat om brottslighet, segregation, fattigdom, ohälsa, bristande integration osv.

Syftet med konferensen i mars i år var att låta forskare, experter, socialarbetare, författare och andra komma till tals för att presentera aktuell kunskap och diskutera lösningar på problemen.

Centralförbundet är en paraplyorganisation som bestående av olika riksorganisationer och har en bred medlemsrepresentation inom socialpolitik och socialt arbete i Sverige och har också nära kontakt med andra liknande organisationer i västvärlden. Både inom CSA och inom andra liknande organisationer i västvärlden finns det i dag en oro för hur de här bostadsområdena beskrivs och hur krav ställts på skärpning av straffskalor och hårdare tag mot ungdomar som begår brott. Också krav på hårdare tag gentemot dem som uppbär olika bidrag och ersättningar återkommer ofta i samhällsdebatten. Både forskningen om fattigdom och utsatthet och den mer generösa journalistiken har svårt att få genomslag när de här frågorna diskuteras. Flera av de åtgärder som förespråkas kan öka problemen i de eftersatta områdena.

I flera länder inom Europeiska unionen har alltså frågan om sociala problem i så kallade utsatta, resurssvaga och storskaliga flerbostadshusområden uppmärksam-

mats på ett liknande sätt som i dagens svenska samhälle. Vi har därför en del att lära både från andra länder och av dem som forskar eller arbetar med problemen i dagens Sverige. Inläggen från konferensen den 15 mars 2022 visar också tydligt nödvändigheten av att hälsobefrämjande och strukturellt förebyggande åtgärder behövs för att komma till rätta med problemen i eftersatta områden och för att lösa fattigdomen bland en del av invånarna. Det krävs också förstärkning av samhällets sociala insatser i de områden som alltmer blivit socialt stigmatiserade.

Redan 1906 konstaterade en stor fattigvårdskongress som anordnades av CSA och fokuserade på vikten av preventiva insatser, följande: ”Det samhälle som icke intresserar sig för dessa frågor och icke förstår deras betydelse, kan icke verksamt förminska de fattigas antal”. Det var de förebyggande åtgärderna som verksamt kunde förhindra fattigdom, social nöd och socialt utanförskap. Detta budskap är lika viktigt i dag som det var då.

I denna avdelning av *Socialmedicinsk Tidskrift* medverkar fyra skribenter som medverkade vid CSA:s marskonferens. De har på lite olika sätt sammanfattat sina budskap från konferensen.

Den förste som medverkar är *Hans Swärd* som många år forskat om fattigdom och hemlöshet presenterar en undersökning som gjorts i Tower Hamlets i Östra London under våren 2021 och som har publicerats i rapporten *Tower Hamlets Poverty Review* (2021). Det är settlementet Toynee Hall som är en av CSA:s systerorganisationer och tillsammans med forskare, som står bakom undersökningen. Settlementet har funnits i området sedan 1884 och personalen är vana vid att tillsammans med forskare göra den här typen av undersökningar bland befolkningen i området.

Undersökningen har syftat till att gå bakom de politiska utspelen och fokuserat på invånarnas uppfattning i området.

Delar av det undersökta området *Tower Hamlets* har stora likheter med de ”särskilt utsatta” områdena i Sverige med höga andelar av fattiga, barnfattigdom, arbetslöshet och stora löneskillnader jämfört med andra stadsdelar i London. Ett fyrtiotal ”aktionsforskare” har med hjälp av olika workshoppar och invånarpaneler belyst invånarnas synpunkter och identifierat möjliga lösningar enligt invånarna i Tower Hamlets. Resultaten visar att det är viktigt att både lyssna på invånarna och att vidta en rad olika samordnade strukturella åtgärder i de eftersatta bostadsområdena om man vill lösa problemen.

Nästa författare i denna avdelning är *Susanna Alakoski* som utifrån olika perspektiv behandlat fattigdomsfrågorna. Hon är socionom, författare, hedersdoktor vid Malmö universitet och innehar gästprofessuren i Moa Martinsons namn vid Linköpings universitet. Hon står bakom flera kritikerrosade böcker som ”Svinalängorna” och ”Oktober i Fattigsverige”. Susanna är en flitig röst i den socialpolitiska debatten med sin önskan att synliggöra eftersatta grupper

och det sociala arbetet. *Från Svinälängornas 1970-tal till situationen i dagens eftersatta miljonprogramsområden* var titeln på hennes föreläsning. Idag har gängkriminalitet, drogförsäljning, kriminella strukturer och våld blivit en framträdande del i beskrivningarna. Men allt annat som finns i områdena, hur beskriver vi detta? Hennes text här handlar om att *Göra socialpolitik*.

Den tredje författaren är *Pernilla Landin* som har 25 års praktisk erfarenhet som diakon i socioekonomiskt eftersatta bostadsområden och har haft en nära och mycket långvarig kontakt med de grupper som halkat efter den utveckling som de flesta fått ta del av. Hennes text har titeln *Om fattigdom och eftersatta bostadsområden*. Hon menar också att retoriken mot de mest utsatta grupperna har hårdnat och många känner stor oro och rädsla i sina bostadsområden. Diakoni är en grundläggande uppgift inom kyrkan, och diakonerna står fria från myndighetsutövning och kan därför spegla mycket av den ocensurerade verklighet som många myndighetspersoner har svårt att fånga. Pernilla Landin visar att de flesta fått det bättre, men att det finns grupper som stängts ute från denna utveckling.

Den fjärde författaren är *Jonas Lindbäck* som 2021 disputerade på avhandlingen *Värsta bästa skolan – om unga i förorten och segregationen i skolan*. Han använder sig av en etnografisk ansats när han intervjuar unga i skolan. Han visar att det förekommer en ”territoriell stigmatisering” i vissa områden. Mönstret är tydligt. Under de senaste decennierna har skolan blivit mer uppdelad. Det visar sig tydligt i en tilltagande skolsegregation. Elevernas bakgrund har fått större betydelse och avgör vilken skola de går på, enligt Lindbäck. Samtidigt vet vi att skolorna är en av de viktigaste vägarna in i samhället i dag och är en förutsättning för integration. Boendesegregationen och de tilltagande resultatskillnaderna ställer skolorna i förorten inför stora utmaningar. Jonas är i dag verksam i ämnet barn och ungdomsvetenskap vid institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande vid Göteborgs universitet. Hans text har titeln *Grundskolan är slut, men vad händer sen? Om skola och elever i förorten*.

Vi hoppas att dessa texter ska medverka till en ökad kunskap och minska faktaresistensen om eftersatta bostadsområden.

Hans Swärd